

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı: 3

Birinciteşrin 1941

Cilt: I

ŞEHİDİ OSMAN EFENDİ SEFARETNAMESİ

[Sayı 2, sahife 10 tan devam]

“Hay medet bu kadar teklif-i anif ile meşakkatimize bâdi olan gelecek bu yadigâr mı imiş ve encam-ı kâr bu hilekâra mı müncer oldu, ayâ dahi ne gûne meşakkatlere bais olacaktır deyu hayret istiabında naçar (beyit : آسایش دو کیتی تفسیر این دو حرفت با دوستان تالطف بادشمنان مدارا .) mazmununu piş nihad-ı kavaid-i kâr etmekle evvel kelâm «Behey dostum, davetimize memur çünkü sizsiniz ya bu kadar tekellüfe ne hacet, biz sizi ve kadrinizi bilmez miyüz, doğrusu bu hususa gayet memnun oldum diyerek lâübaliyane izhar-ı beşâset ile ik’at ve tatlu, kahve, buhur merasimiyle bazı afakî müsahabetten sonra alay takımı dahi müheyya olmağla mahallemizden hareket olunup imparatoriçenin has ahurundan bu fakire gelen hintonun canib-i yeminine süvar ve yesarına mezbur Yorgaki ve mukabelemize tercüman oturup rical hintoları namiyle getürdükleri hintoların dahi beşine sakallu ve gediklu etba-i bendegî ve birine mihmendarımız ve kusur etba has ahurlarından gelen atlara süvar olduktan sonra iptidaen imparatoriçelerine mahsus atlu soltad oıtasından ki süvari *gvardiye* [1] tabir olunur müsellâh ve mürettep ve kaidelerince müzeyyen bir bayrak neferatı zabitleriyle sell-i seyf iki trampeta ve bir sim kûs çalarak ve akablerinde mürettep olan yedeklerimiz badehu etba hintoları badehu piş ü pes ve yemin-ü yesarda müzeyyen ve mürettep çukadarlar ve kendu taraflarından gelme başları tüylü iki nefer solak suretinde ve iki neferi müzeyyence peyk heyetinde dört adet âdemleri ile süvar olduğumuz cedit ve müzeyyen hinto ve akabinde müzeyyen ve müsellâh seb’inden müteceviz hademe kulları ve hidmet-i sevk ve tesyir ü tertip ve tevkif için süvari *gvardiye* zabitlerinden dört nefer *serjant* [2] ve on iki nefer süvari gûya enderun mehterleri ve bir mehter başı hasılı bu tertip üzere kemal-i vekar ile aheste reftar ederek güzergâhımız olan rical-i devletleri konakları ve başvekil ve imparatoriçe sarayları temaşamız için dolabildiği kadar rical, ve nisvan ile memlû ve geçtiğimiz şari-i vesiiin tarafeyni ve câbeca vaki meydanları malâmal olduğu halde pişlerinden gûzar ve müteayyen olan konak *Vasili estoro* [3] yani Vasil adası demekle meşhur *Neve* nehrinin iki şıkkı beyninde olan adada müteayyen olmağla hizasında vaki iskeleye gelindikte ol mahal- den alay takımına izin verilüp ancak mesfur Yorgaki maiyyetle konağımıza azimet mukaddemki teşrifat dedikleri defterlerinde mastur olmağla mahall-i mezburda cümleyi izin ile irca ve uburumuz için müheyya olan puşideli kiral sandalına süvar olmak esnasında bile gidecek muhyil-i mezkûr Yorgaki bu def’a dahi izhar-ı azamet-i şan için imparatoriçe bana munta-

[1] Rusçası : Gvardiya = muhafız süvari askeri.

[2] O devirlerde rus ordusunda çavuş rütbesinde olanlara verilen unvan.

[3] Rusçası : Vasilyevski ostrov = Vasili adası.

zırdır, gayet mühim maslahat zuhûr etmekle avdete muhtacım deyu ma-
hiyyetimizden suret-i istiğna göstermekle الى حيث التت رحلها ام قشم müfadinca
ana dahi müsaade ve mihmandarımız ile karşuya ubur ve konağıımıza
nüzul eylemişizdir. Ol saat mashuben bisselâme, konağa vüsul ve menzil ve
mevkiinden mahzuziyetimizi müş'ir peyam ve imparatoriçe ve kendilere
olan name ve mektub-ı hazret-i veliyyünniamî hemen yarın teslim olunmak
münasip midir yollu istihbar ile mihmandarımızı başvekile irsal eyleyüp
başvekiliden selâm ve peyam-ı hoş amedî ile ertesi mülâkat haberini ge-
tirmekle yevm-i nüzulümüzün ferdası isneyn günü geldikte konağıımız pîşgâ-
hında olan iskelede müheyya puşidelu ve müzeyyen kıral sandalına süvar
ve karşuya ubur olup mukaddema mihmandar ile kenduye divan takımı
ile mi varalım deyu istihbar olundukta dahi başvekâlet makamı kenduye
cümhur ittifaikiyle henüz mahsus olmadığından mı yohsa ne mülâhazadan
divan takımı ile gelmeleri hacet değil hemen sadece gelmelerinden
mahzuz olurum deyu bîtekellüfane suret-i tevazu göstermesiyle biz dahi
destar-ı ruzmerre ve kontuş kürk ile sarayına varıldıkta nerdüban başın-
da sırkâtibi namına olan âdemleri ve oda-i ulâda ecnebi divanhanesi tabir
olunur divanhane küttabından biri istikbal ile başvekil odasına dahil oldu-
ğumuzda makamından üç dört hatve ileru gelüp kıyam etmekle bu fakir
dahi iki elim kemerimde tamam muvacehesine gelüp resm-i selâmı işaret ve
edadan sonra divan kâtibi yollu kulları yedinde re'sine merfuan amade olan
mekâtib-i hazret-i veliyyünniamîyi dest-i tazim ve iftihar ile ahz ü takbil ve
serime vaz' ile vekil-i mutlak-ı şehriyar-ı âzam ve vezir-i âzam-ı şah'ınşah-ı
muazzam devletlû, inayetlû efendimiz hazretlerinin hürmetlû, haşmetlû
imparatoriçe cenaplarına olan name-i nami-i muvalât meani ve siz hürmetlû
dostları [1] canibine mektub-ı talâttuf mahsub-ı hıdivaneleridir deyu teslim
eylediğimde mevcut olan tercümanları meal-i takririmi tefhimde izharı
kemal-i memnuniyet ve mahzuziyet ile kariben imparatoriçe cenaplarına
dahi buluşursuz diyerek kanapye tabir olunan iskemlesine kuud esnaşın-
da hakir dahi karşusunda amade ettikleri sandalyeye kuud eyleyüp
dostane müsahabet hilâlinde yirmi sene mukaddem şehr-i Petreburk
manzur-ı fakir olup lâkin bu imparatoriçe zamanında müceddeden ihdas
ve ihtira ettikleri sanayi-i frengiyye ile ebniye-i acibelerinden halet-i ulâ-
sından çok mertebe müzeyyen ve vâsi olmağın mübahat-i lâtife engiz ile
"Şimdi Petreburkumuzu ne şekil gördünüz ve evvelkiye kıyasen bile
bildiniz mi,, dedikte "Vakıâ imparatoriçe cenaplarının himmeti ile ziyetine
söz yoktur,, mümaşatından gayet memnun olmuştur. Kavaid-i ikramları bir
kahveye mebni olmağla nuş ve bir miktar sohbetten sonra konağıımıza

S. 14

[1] Aleksey Petroviç Bestujev - Rûmin (1693 — 1766)

avdet olundu. Başvekilin bilmuvacehe söylediğinden maada medar-ı rahat, bir gün mukaddem teslim-i Nâme-i Humayûn-ı şevket makûn-ı hazret-i şahinşahi rub'-ı meskûn ile tekmit-i hidmet-i sefariete munhasır olmağla başvekil tarafına istihbar-ı vakt-i muayyeniyile haber irsal olundukta maiyyet-i bendegîye muayyen, devletleri tercümanı mesfur Kostantin gelüp "Bir mahfice sözüm vardır,, deyu tahliye-i meclis olundukta "Nâme-i Humayûn teslimi hininde imparatoriçe huzurunda edeceğiniz takririn suretinde bazı tebdil ve tağyir ve zamm u ilhak olunacak tabirat olmağla devletimiz ve cümle-i cümhur tarafından buna müsaade recasıyle geldim, eğer recamıza müsaade buyurursanız cümle marifetiyle yazılan tesvidi ibraz edeyim, bu bapta cümlesin azîm memnun etmiş olursuz; zira divanda cümle elçiler muvacehelerinde okunacaktır. Sizin takrirdede devletimizin şanına memulümüz üzere riayet olunmayıp ibâret-i sehl ile geçilmiştir. Teklif olunan tesvit dahi cüz'î terkipten ibarettir ve bunun zımında her ne emir buyurursanız ikramınızda kusur olunmaz,, dedikte «Tesvidi görelim, badehu ikramdan bahsedelim» deyu tesvidin izharına ilhah olundukça «Eğer müsaade vadini inayet buyurursanız ibraz ederim ve bu sır zâhire çıkmaz, eğer müsaade buyurmazsanız beyhude tesvidi göstermemek üzere tenbihliyim,, deyu ısrarında "Benim başvekile memhuren verdiğim takrir suretini eğer bitemamiha sıhhati üzere terceme edüp mazmununu tefhim etmiş iseniz anın tabiratında devletinizin şanına zerrece nakîşe iras ve iş'ar eder tasrihan ve ihamen bir harf olmadığından başka belki sabıklarından lütfen ziyadesi vardır, bu suretin Devlet-i Aliyyede saadetlû Reisülküttap Efendi [1] hazretleri tesvidiyle aynı bende mevcuttur ve emr ü ferman ve tenbihleri üzere aynini takrir etmeğe muhtacım, ziyade ve noksan bir harf tekellümüne dünya ve mafihayı verseniz kudretim yoktur, bu makule olmayacak mevat ardına düşmeniz münasip değildir,, deyu yeisle irca eylediğimizde kemal-i gayızlarına vesile olup ol günden tağyir-i muamele eylemişlerdir. Ertesi tekrar vakti karip olan kızıl yumurta günleri gelmedin teslim-i Nâmei Humayun-ı cihandarîye müteallik kelimat ile mihmandarımızı başvekile irsal eylediğimizde «Bu hafta bizim ibadet haftamızdır, imparatoriçe kimesne ile mülâkat eylemez» deyu kızıl yumurtanın ikinci gününe tasvimleri haberi geldikte «Eyyam-ı nirusda sizler ile ehl-i islâm muamele ve mecalisinizde maan muhaletadan menhi olduğundan maada mubarek Nâmei Humayun ı halife-i rub'-ı meskûnu eyyam-ı mesfurede zehamınız esnasında esvakta gezdirmek şan-ı azamet nişan-ı Devlet-i Aliyyeyi muhil ve gayr-i meşrudur,, deyu eyyam-ı mesfurenin beşinci günü olan pencşenbih gününe karar verildikte ertesi mihmandarımız gelüp «Başvekil selâm eyledi, Nâme teslimi için imparatoriçeye

[1] Şatırzade Kâşif Mehmed Emin Efendi. (ikinci kânun 1758 — Mayıs 1759 tarihleri arasında geçen birinci reisülküttaplığı sırasında).

vardıklarında işbu teşrifatımız mucibince harekete muhtaçtırlar. Kendu beyinlerinde muteber şeriat ve islâm bahanesiyle buna dahi muhalefet etmesünler» deyu iblâğ-ı peyam-ı tahakküm ile teşrifat yollu yedimize sunduğu harita manzur-ı fakir oldukta şimdiye değin ettikleri telifatın cümlesinden ezarr u eşna' mevadd-ı muhdese-i gayr-i varide ile memlû olmağla bu tekâlifin dahi bazısına müsaade ve mümşat şer'an memnu' ve muhill-i ırz-ı Devlet-i Aliyye olmağla adem-i imkânını beyan ve «İki devletin ırz u şanına lâyük ve ötedenberi mer'i olan resm-i kadîme muvafık tavr u hareketten gayriye meyl ü sülûk bir veçhile mutasavver değildir» deyu cevab-ı kat'î verdiğimde gayz-ı kadîmleri müzdat olmağla tarik-ı hileye sülûk ile ilkay-ı mekr ü şerre mübaderet ve daire-i bendegîde olan etba makulelerin tahrik ve iradet-i tarik-ı fisk u fücur ve gâh sebil-i fitne vü fesada sevk ve teşvik ve idlâle başlayup mazbut ve mahfuz olan daire-i bendegîyi karin-i ihtilâl etmeleriyle tekdirimize sây ve yedimizde olan üseray-ı islâmı kabza-i ihtilâslarına almağa vesile-i âsan zûmettiklerinden maada tefrik ve teştit-i daire ile şaşırup münafi-i şer'-i mutahhar olan iradeleri karin-i husul olmak hayaliyle enva-ı cevri ü ezaya tasaddilerinde dahi memulleri zuhûr etmediğinden sabikubeyan medar-ı a'mal-i hiyel ve desayisleri olan teşrifatçıları mesfur Yorgaki'yi tekrar üzerimize taslit, ol dahi «Bu tekâlif kavanin ve kavaid-i kadîmemizdendir, tebdil kabul etmez» deyu ibramane şahadet-i zûr ile devletlerine sair düvelden ziyade şan ve meziyet vermeğe sâyi bîşümar ile enva-ı eza eylemiştir ki kabil-i vasf değil ve bu kadar kûşişin dahi hikmet-i hafiyesi bu kavaidin cümlesi kendi icadı olduğundan gayri haşiye-i teşrifatlarında işaret olduğu üzere teslim-i Nâme-i Humayun günü davetimize kendi gelecek, lâkin bazı a'zâr-ı gayr-i varideye binaen konağımıza gelmeyüp biz nehri ubur ve iskele başında mahall-i muayyende vüruduna intizaren tevakkuf ve kıyam etmemizle mukaddema geldiğinde dilhahını icra edemediğinden bu defa nail-i meram olmak mülâhazası olduğu malûm olmuştur. Madde-i merkume-i münazaunfiha evvelâ bu madde, saniyen esna-yı azimette hintomuz etrafında kendi çukadarlarımızdan kimse bulunmayup tasrih ettikleri üzere hinto merkum imparatoriçelerinin olmağla mutlak ana tazimen meslûlüssüyuf soltatlar ihata eylemek, salisen imparatoriçelerinin arz odasına duhulümüzde inhina-yı fahiş ile müteaddit temennalar, rabian Devlet-i Aliyye-i ebediyyülistimrârda düvel-i nasarâ elçilerine ezkadîm icra olduğu gibi iki bazudan tutmak taklidini sureta behane-i müsavat ile icra manen rapt-ı bazudan sonra cebren yer öptürmek vesair istedikleri harekâtı ettirmekle terzil ve tahkir hususları oimağın hele olbirleri şöyle dursun

lâkin bu bazudan tutma hususu ne olmayacak teklif-i anif-i muhdestir» dediğimiz cevabında «Elbette bu olmalıdır. Sizin devletinizde elçilerimizi böyle tutarlar, beherhal her hususta müsavat ahitnamede meşruttur.» deyu gerek muhil-i mezkûr ve gerek mihmandar tagliz ve tânif ile makamı ısrarda inkıbafları başvekâlet makamında olan Mihail [1] nam ceneral ki filasil vekili sani idi. Zatında hemeç ve askerî umurundan gayri kavaid-i düvelde bihaber ve hall ü akd-ı umur ve fehmi hata ve kusurda adem-i rüşd ü kiyasetinden naşi mesfuran Yorgaki ve mihmandara teslim-i zimam-ı ihtiyar etmeden neş'et eyleyüp anlar dahi derunlarında muzmer ehl-i islâma olan gayızların icraya mahall-i fırsat bulmağla şer'an ve kanunen muzır ve şeni olan bazı ef'alden içtinabımızı gayri kalıplara ifrâğ ile hakipay-ı evliya-yı niamiye hakk-ı bendegânemde müftereyat-ı nabecayı havî şikâyat-ı kâzibe tahriri ile tasdi ve tacizi irtikâp ve Nâme-i Humayun-ı hazret-i şahinşahînin tebliğini istis'ap eylemişlerdir. Çare ne? yalnız elden ne gelir? بل سوات لكم انفسكم امرأ فصبر جميل والله المستعان على ما تصفون müfad-ı şerifince daman-ı sabr-ı cemile teşebbüsümüz hengâmında yine mabeyni ıslah kastiyle telâttufgüne evza-ı baridelerinden içmaz ile envâ dostane muameleler izhar ederek mezburlara,, Ne garip haliniz vardır? Bizim kanun-ı kadîme ne güne muhalefetimiz var ki bu güne eza ve cefayı müntiç ola? Kavanin i mer'iye malûmum olduğu, şöyle dursun merhum Emin Mehmet Bey ile geldiğimizde icra olunan kavait meşhudumdur. Bunlar şimdi bilcümle mugayir-i kadim olmağla bu kadar hengâmeler abes değil midir?,, dedikçe "Eski kaidelere şimdi kim riayet eder? Şimdi bizim devletimiz evvelki değildir ve miyane-i düvelde devletimiz gibi var mıdır? Sizin islâm kaidenize ve şeriatinize riayetle bu kanunumuz bozulmaz amma bunun mucibince hareket ederseniz tarafınıza edeceğimiz ikram lâyuat velâ yuhsadır ve bu resmin icrasından Devlet-i Aliyyeden bir türlü itap olmayacağına dahi imparatoriçemiz kefiledir ve bu resm icrasının ketm ü ihfası dahi mümkündür. Maiyetinizde olan âdemlerinizin ikram-ı vafir ile iskâtları kabildir ve eğer Nâme-i Humayunu yeden beyet vermekten ve inhina ve temennaya adem-i rızadan muradımız lâübaliyane tarz ile muamele ve imparatoriçemiz ile tekellüfsüzce mükâleme ise ol da olur. Divan-ı padişahîde inhina ve temenna olagelmıştır ve ancak divanda teşrifatımız mucibince icra-yı rüsum-ı matlûbe edersiz, badehu imparatoriçemiz ile saraylarında ve bahçe ve teferrücgâhlarında bilmuvacehe mü-lâkat ve iltifat ve nevaziş-i bilâ tekliflerine söz yok; bizler müteahhitleriz,, dediklerinde «الرؤيا بعد النوم» Hele mubarek Nâme-i Humayun-ı şevketmakrun-ı hazret-i şehinşahî tesliminde tekimil-i irz-ı din ü devlete dair etvara nizam

[1] Mihail Vorontsof (1714 — 1767)

Sizin **ثبت العرش ثم أنقش** Sizin teşrifatımız dediğiniz min evvelihî ilâ ahirihî şer'-i şerife ve namus-ı saltanata muhalif iken anın tıbkınca hareket suretinde ırz-ı din ü devletime hâlele geleceği sizin dahi malûmunuz bir emr-i yazıhtır, hutam-ı dünya için dinime ve veliyyünnimetim devletime ihanet-i zâhire irtikâbiyle elli senelik ibadetimi mahvedemem, iki devletin ırz u şanını veç-i itidal ve mesağ-ı şer'-i şerif üzere sıyanete bezl-i makdur ile ne kesr-i şana badi nesne teklif ederim ve ne o makule teklifi kabul ederim. Hemen tekmil-i namus-ı canibeyn için kaide-i kadîme-i mer'iyeye mümaşat ile sıyanet-i şan-ı devleteyne sây ederim ve yüz aklığı ile tekmil-i hizmet-i memurem kadar büyük nimet olmaz. Irz u şan-ı din ü devleti tekmilde **علم الله تعالى و كفى به شهيدا** ikram ve ihtiram memulü şöyle dursun mamelekim ve nakd-i hayatım fedasına tav'an razıyım" dedikçe ol seng dilâne, ki **لوانفقت ما في الارض جميعاً ما انت بين قلوبهم** masadakıdır, nakdine i tabirat-ı muvaneset ve mülâtafet sûdmend olmadığında gayrı taraflarından enva-ı gayzdan maada nesne zuhûr eylememiştir. Bu minval üzere ıslâh-ı zatülbeyn mümkün olmadığından umur-ı sıâp runüma olmağın mavakai, mubarek ve mes'ut hâk-î pay-ı evliyay-ı niamiye tahrir ve arz-ı hal muradiyle memleketlerinde yarım saat mesafeye kendi rical-i devletleri dahi *paşport* tabir ettikleri yol kâğıdı olmadıkça gitmek mümkün olmamağla «Mihmandarımızdan Asitane-i Aliyyeye bazı husus için âdem göndereceğim» deyu yol kâğıdı talebinde gâh hilâfı zâhir «Petreburkta bargir bulunmaz» deyu özür ve en nihayetinde «Yol kâğıdı için mühürlü arzihal yazmağa muhtacız ki defterhaneye irsal ve yol emrini ihraç edelim» deyu kat'î cevabı dahi beyinlerinde bilmeşvere desiseden hali olmadığı zâhir ve bahir olmağla «Bu arzihale ne hacet? bu dahi bir muhdes mâna, mukaddema Emni Bey merhum ile geldiğimizde lâyenkati', muktezası üzere Asitane-i saadete âdem irsal ederdik, hiç memhur arzihal filân vermedik; şimdi neden iktıza eder? Ben sana söylüyorum sen mahalline söyleyüp ahzeyle» dedikte «Mühürlü arzihalsız olmaz ve hâlâ devletinizde bizim kapu kethüdamızın memhur arzihali olmadıkça umuruna müsaade olunmaz, bu hususta dahi müsavata riayet lüzumundan gayrı hâlâ devletimizde olan sair düvel elçileri her ne maslahatları olsa arzihalleriyle müsaade oluna gelmiştir» dediklerinde «Ben Nâme-i Humayun sefiriyim, hâşa memleketinizde balyos ve kapu kethüdası değilim. Nâme-i Humayun sefiri ile balyos beyinde fark vardır. Bu husus o makuleler hakkında caridir. Velhasıl ben bu âdet-i muhdeseye dahi sebep olamam,, cevabında külli ısrar eyleyüp bir veçhile kabil olmadığından gayrı mümaşat olduğu surette dahi tahriratımızın selâmetle vürudü bir veçhile mümkün olmayacağı bedihi ve şüphesiz olmağın terkîm olunan arzihaller

alâ halihi kalup yol kâğıdı talebinden dahi ferağat ile *hasbinallahu ve nimelvekil* şerifesi vird-i zeban ü cenanı bendegî olmuştur. Bu cümleye badi devleti muhdelerine şan vermek ile her vaz' u harekette Devlet-i Aliyye-i müeyyedeğe taklit ederek düvel-i saireye tefevvuk ve isti'lâdır ve kadimî olan kaideleri bilcümle metruk ve bundan akdem merhum ve mağfur-ı Cennet mekân ü firdevs aşıyan essultan ibnüssultan elgazi *Ahmed Han* [1] *صبت عليه سجال الرحمة والرضوان* [2] senesi pençe-i ciğer şikâf-ı şîr-i şemşir-i istisallerinden lütfen ve inayeten rûbahvari tahlis-i can eyleyen *Büyük Petre* nam çasarın ihtira eylediği kavâit ve rüsuma itibar ve kendüler dahi yevmen feyevmen her devletten, hususa Devlet-i Aliyye-i müeyyedededen ihtilâs eyledikleri bazı kavaidi zamm ü ilhakla suret verdikleri vetire-i cedidelerini ve hâlâ devletlerinde bazı zarurat-ı dünyeviyye zımında mukim düvel-i âhar elçileri ve ehalilerine ettikleri muameleyi bu abd-i hakîr hakkında dahi icra etmekle sair devletler beyninde teferrüt ve teayyünlerini izhar sevdasında oldukları bedihi ve aşikâr olmağın cenab-ı erhamürrahimîne teslim-i umûr ile sıyanet-i ırz-ı din ü devlet zımında enva-ı eza ve cefalarına mütehammilen makam-ı sabr-ı cemilde tessebbüt-i fakiranemden dibelik dilgîr olmalarıyla teslim-i Nâme-i Humayunu çent ruz tevkif ile enva-ı eza ve azab ı maneviyye derkâr ve meramların cebren husule getürmek için türlü türlü hiyel ve desayis ile hakk-ı fakiranemde enva-ı müftereyat-ı nabecaya inhimâk ve ısrarlarında naçar yine meclis-i mükâleme akdiyle şöyle cevap olundu ki "Teşrifatınızda mastur olan mevaddın tevfik-ı umûr-ı zaruriyye için münafi-i din ü devlet olmayacak mertebelerde ekserisine müsaade ve ancak üsera-yı islâmı geru reddetmek ve temenna ve bazudan tutmak hususunda olan ictinabımıza ne acep bir vaçhile razı olmayıp bu kadar ısrara badi oldu? Bu kadarca umur-ı cüz'iycede ki naklen ve aklen cevabı vazıhtır, taannüt lâyük mı,, denildikte "Bizim ancak ehemmi metalibimiz bunlardır,, demeleriyle cevaplarında bizzarure tekrar ilzam kastiyle münkesirane kelâma şurû' olunup "Evvelâ üsera-yı İslâm kabulü ehmm-i şürüt-ı Ahitname-i Humayundan olduğundan başka saye-i Devlet-i Aliyyede mukim kapu kethüdanzın konağı kapusu bîmâni ü müzahim küşade ve mevcut olan üseranız ne vakit isteseler duhule fırsat olmağla memleketimizde olan bilcümle üseranız rehayap olduklarından gayri Gürciyyülâsıl iken Rusum deyu firar ve mezburun konağına duhûl ile ol dahi kabul ve deryadan sefine ile irsal eylediği vafir ve Anadolu nevahisinden Rum taifesinin çalup götürdükleri oğlan, uşak makuleleri hâlâ Küçük Rusiyede oldukları yakinen malûm ve mütevatir olduğu

S. 18

[1] Ahmet III.

[2] Prut seferi, 1711.

malûmunzudur. Bu hiyel ve desayis meskûtün anha kalıp ta şurut-ı Ahit-name-i Humayun mucibince ve şer'an ehemmi zaruriyyat-ı diniyemizden olan dairemize tav' u rızasıyle gelen üsera-yı İslâmı kabulümüze ne acep muğber ve mükedder olursuz? Saniyen şevketlu, kudretlu şehinşah-ı ruy-i zemin efendimiz hazretlerinin huzur-ı humayunlarında mütemenni ve zeminbus olmak kadîmden maye-i iftiharınız olduğunu inkâr edemediğinizden gayri sizin dininizde Halife-i İslâm değil, ehl-i İslâmdan her kim olursa tâzim eylemeniz müntic i enva-ı bereket olduğuna esakife ve rehâbîniniz muterif ve içinizden munsifçeleriniz mukirdirler. Amma ehl-i İslâmın millet-i âhareden her kim olursa olsun taziminde veçh-i şer'iyi tecavüzleri kat'a menhi olduğu sizin dahi malûmunuz ve öteden beru meşhut ve meczumunuzdur. Salisen muradınızca sevk u tahrik için bazumuzdan tutma hususu inhina maddesine cüz'-i azam olduğundan maada bu halet Devlet-i Aliyye süferasına bir devlette olmamış bir keyfiyet olup mülûk-i nasârâ elçilerine Devlet-i Aliyyede icra olunduğu kanun-ı kadîmdir ve yalnız size mahsus olmayıp sairleri bu davada değil iken sizin ısrarınız neye mebnidir? insaf edin, akranınız olan düvelden bari hicap edin ki zor ile olan şan-ı muhdesten ne hâsıldır?„ deyu ilzamane bast-ı müddeâ olundukta sureta gerçi mülzenı olmamışlardır. Lâkin bifadlillâhi tealâ meramlarından ye's-i küllî ile me'yus ve sakiten müteferik olup badehu izhar-ı suret-i mülâyemete şürû' eylemeleriyle bir gün mesfur Yorgaki nezd-i fakire gelip gûya mürevvic-i umur-ı münazaunfiha kendi değildir yollu hayırhahane “Sultanım, vakiâ şimdiye değin devletimiz tarafından size olan tekâlif muktaza-yı gayret-i islâmiyyeye göre gayet barittir. Lâkin bizim devletimizde mesail-i islâmiyye ve mahzurâtı Devlet-i Aliyyeyi benden gayri bilir yoktur ve ben bu mahzurâtı çoktan tefhim ve bu nizaa faysal verirdim, amma Devlet-i Aliyyede perverde ve müstağrak-ı niami olduğumdan her ne söylesem Osmanlunun gayretin çeker, deyu sû-i zan ve belki bir kazaya uğrattırlar deyu sükût etmiş idim, amma gayri vakti geldi. Bazunuzdan tutmak lâfzı tazimen koltuğunuza girmek demektir, lâkin istemezseniz mâni değil, olmayacağına ben mütekeffilim ve temenna hususunda dahi sizi muhayyer ederim. İmparatoriçemize hürmeten mümkün mertebesine himmet buyurup ve avdetinizde birden rûgerdân olmayıp bir kaç hatve kafanıza meşy ile avdet etmeğe müsaade buyurun gayri bir şey lâzım değildir» dedikte “Bu makule umura memur rical-i Devlet-i Aliyye beherhal namus-ı canibeyn muktazasını fehmeder makuleleri olmağla memur oldukları devletin şanına maa ziyadetin riayet ile icra-yı rusum-ı müsafat lâzimeî hizmet-i memureleri olduğun bilürler ve bizim ancak bu tekâlif-i muhdese terki iddiasından gayri mugayir-i dostî vaz'mız

zuhûr etmediği malûmdur, lâkin siz ma'kule uymadınız idi. Çünkü şimdi sen mabeyni tevrika müteahhitsin, bu surete razıyım; hemen başvekil ile söyleşüp yevm-i teslimi bana haber getür,, deyu irca' eylediğimizde ertesi gelüp "Sizin dostane hüsn-i tabirinizi başvekile tefhim eylediğimde azîm mahzuz olup biaynihi imparatoriçemize telhis eylediler haberine muntazırız,, deyu avdet ve ferdası yine gelüp "Cenabınıza şimdiye değin verilen sıklet ve zahmet bilcümle iltifat ve muhabbete mübeddel olmuştur; muradınızca s. 19 teslim-i Nâme-i Humayun eylersiniz amma imp̄aratoriçemiz münharife-tülmizaç olmağla sayfiyeleri olan *Petrehof* [1] nam altı saatlik mesafe mesirelerinde olup ve hâlâ bunda eski sarayları esasından hedm ile tecdit ve yenisi dahi meremmat-ı külliye ile termim olunmak üzere olmağla kabil-i divan olmamaları hücnetinden maada bundan akdem Françe padişahının bir büyük elçisi Petrehofta kesret-i itibarından naşi teslim-i Nâme etmiştir, canabınıza dahi ikram kasdiyle anda varup teslim-i Nâme-i Humayundan sonra ziyafet olunacaktır ki vezaret rütbesinde olan matbah emini bu hususa mihmandar tayin olundu,, deyu temeddühane üçüncü gün yevm-i mev'ût olduğunu haber vermekle muktaza-yı vakte göre biz dahi hazırlanup mah-ı zilkadenin dördüncü günü [2] bu kutra nazaran gece saat altıda ki o semtte tulû-i şems vaktidir, taraflarından gelen hintolara süvar ve âzim-i rah olup mahall-i merkuma bir saat kala mahalde mukaddema tesyir olunan yedeklerimize reside olmamızla oradan alay ile Petrehofa dahil ve muâyyen olan konağa nüzul olundukta imparatoriçe ve başvekili tarafından istihbar-ı hatır peyamile kahve altı yollu şekerlemeler ve ziyafette eklediğimiz taam elbette bizim aşçıların mezbu ve matbuhu olmağa mühtaç olmağın bu husus için ahşamdan irsal olunan aşçılarımızın tabheyledikleri bir takım taam irsal ve hademe-i sarayları hizmetimizde tekmil-i merasim-i hoş amedi eylediklerinden sonra teslim-i Nâme-i Humayun davetine yine mesfur Yorgaki bir cedit ve müzeyyen hinto ile geldikte süvar ve alay ile sarayları havlısına varılıp pencere ve dervazelerde rical ü nisvan ve ceneral ve kibarları ve düvel-i sayire elçileri ve imparatoriçe kendi dahi ziham ber ziham temasımızda olmalarıyla pişgâhlarından gûzar ve nerdüban başına vüsulümüzde saray hizmetinde muteber kırmızı kavaliye şeridi ile muvaşşah bir ceneral ki şerid-i mezbur alâmet-i rütbe-i mir-i miranidir, istikbalimize vürut ve önümüze düşüp balâ-yı sarayda mahalli divanları olan oda-i kebirden biri üçüncü odaya isal ve mahall-i mezburun sağ canibinde mahsus olan iskemleye teneffüs için kuut ve tatlı kahve ve şerbet ile ikram ve bir miktar teneffüsten sonra içeri davete mahsus âdemleri

[1] Peterhof

[2] 10 Temmuz 1758

(Arkası gelecek sayıda)